Tipografi lyonezi din secolul al XVI-lea în colecţiile Bibliotecii Academice Clujene

Drd. Elena Damian
Biblioteca Academiei Române
Filiala Cluj-Napoca

Inventarea tiparului a marcat începutul epocii moderne. Gândirea umană a găsit soluţia de a transmite peste veacuri atâtea informaţii necesare progresului. Dorinţa legendarului inventator al imprimeriei a fost de a scrie „fără pană, trestie sau condei", ci cu ajutorul caracterelor mobile din metal. Noua invenţie face parte din complexul descoperirilor ştiinţifice şi tehnice ale epocii; ea înmănunchează procedee, utilaje şi materii prime multiple. Numeroase soluţii parţiale premergătoare au permis realizarea lui Gutenberg.1

Ambiţia primilor tipografi a fost de a da o replică mai ieftină şi mai rapidă manuscriselor. Textele tipărite de ei sunt cele cerute la mijlocul secolului al XV-lea: cărţi religioase, gramatici elementare latine, textele părinţilor bisericii şi unii autori latini.

Tipografia va avea un rol hotărâtor în procesul de reînnoire generală pe care l-a reprezentat Renaşterea şi în acelaşi timp în dezvoltarea limbilor naţionale.

Prima tipografie a fost înfiinţată la Mainz (1445), apoi ateliere apar la Strasbourg (1458) şi la Bamberg (1460). Prima carte tipărită care s-a păstrat este ***Biblia cu 42 de rânduri*** sau ***Biblia de la Mainz*** (Maienţa) din 1456 (este versiunea integrală a Vulgatei, o capodoperă a artei tipografice; ea cuprinde două volume de 741 pagini; tipărirea a început în 1452 şi va fi terminată în 1456; s-au păstrat 46 de exemplare din tirajul de 200 tipărite).[2]

Noua descoperire s-a răspândit repede în Europa. Primii tipografi germani din Maienţa au plecat spre Italia, Ţările de Jos, Franţa etc.

[1] Albert Flocon, ***Universul cărţilor***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976, p. 125-126.

[2] ***Idem***, p. 141.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Graniţele lingvistice nu constituiau o piedică deoarece marea majoritate a cărţilor erau imprimate în limba latină. Din artă, încetul cu încetul, cartea devine o marfă din ce în ce mai căutată.

La moartea lui Gutenberg în 1468, existau tipografii în mai multe oraşe europene: 2 ateliere funcţionau la Maienţa, altele la Strasbourg şi Bamberg înainte de 1460; la Köln şi la Subiaco, în 1465; la Basel şi Roma, în 1467; la Augsburg, în 1468 (datele diferă în sursele cercetate).

La sfârşitul secolului al XV-lea, în peste 250 de oraşe europene existau deja ateliere tipografice: 10 înainte de 1470, 100 între 1470-1479, 90 între 1480-1489 şi vreo 40 între 1490-1500. În Germania, patria lui Gutenberg, înainte de 1480 se imprima în peste 20 de centre tipografice. În Italia, în secolul al XV-lea se imprima în vreo 80 de oraşe.

O statistică făcută în 1480 menţionează 122 de oraşe din Europa care îşi aveau tipografiile lor: în Italia – 50, în Germania – 30, în Franţa – 9, în Olanda – 8, în Spania – 8, în Elveţia – 5, în Belgia – 5, în Anglia – 4, în Cehia şi Slovacia – 2 şi în Polonia – 1.[3]

În 41 de oraşe din Franţa au sosit tipografi din Germania să-i înveţe noua artă pe francezi, dar, practic, trei au fost marile centre ale tipografiei franceze în secolul al XV-lea: Paris – 1470, Lyon – 1473 şi Rouen – 1485.

Centrele cele mai active între 1495-1497 au fost: Veneţia (447 ediţii), Paris (181 ediţii), Lyon (95 ediţii).

Tipografiile nu s-au menţinut în toate oraşele unde au luat fiinţă. Ele au rezistat cel mai bine în centrele comerciale şi universitare unde nevoia de carte era mai mare. Conform unor evaluări aproximative, în secolul al XV-lea, producţia de carte tipărită a fost estimată la 30-35000 ediţii, în aproximativ 20 milioane de exemplare (Europa avea atunci aprox. 100 milioane locuitori); trei sferturi din tipărituri sunt în latină, jumătate fiind tipărituri cu caracter religios, apoi literatură antică, latină şi greacă. Tirajul mediu în acest secol este între 200-300 de exemplare pentru o ediţie.

Conform altor aproximări, cca. 40000 titluri apărute înainte de 1500 sunt conservate şi inventariate; acestea ar reprezenta doar o treime din producţia totală. Dintre acestea, 40% sunt tipărite în Italia, 30% în Germania, 15% în Franţa, 8% în Ţările de Jos şi 7% în restul Europei.

[3] ***Idem***, p. 158.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

În secolul al XVI-lea, situaţia se schimbă din mai multe puncte de vedere. Producţia globală se situează între 150-200.000 ediţii, reprezentând aproape 200 milioane de exemplare; 45.000 de ediţii au fost imprimate în Germania, 26.000 în Anglia, 25.000 la Paris, 15000 la Veneţia, 13.000 la Lyon, 3500 în Polonia (tirajul mediu era între 1.000 – 1.500 de exemplare pentru o ediţie).[4]

La Lyon, important centru comercial şi intelectual, tiparul este introdus în 1473; aici va apărea, în 1478, prima carte franceză ilustrată (***Le Miroir de la Rédemption*** sau ***Oglinda mântuirii omeneşti***), editată de Martin Husz. Aprox. o treime din cărţile apărute înainte de 1500 sunt ilustrate. Setea de imagini era imensă.

Lyon-ul a fost al doilea centru al tipografiei franceze, care s-a impus prin valoarea deosebită a tipografilor, a ediţiilor, a măiestriei lor artistice. Acesta are o situaţie diferită de Paris. El este, în primul rând, un centru economic renumit, în plină prosperitate, unde tipografia se va dezvolta mai liber, fără opreliştile Sorbonei.

Lyon-ul, privilegiat din punct de vedere geografic, era un adevărat centru financiar internaţional, cu negoţul orientat spre Italia, Germania şi Spania, cu târgurile sale vestite, care se ţineau de 4 ori pe an, cu cele aprox. 50 de ateliere tipografice, al treilea oraş european cu activitate tipografică de prestigiu după Veneţia şi Paris. Până în a doua jumătate al secolului al XV-lea el va rămâne un puternic centru economic şi intelectual.

Deşi oraşul nu avea încă universitate, umanismul a pătruns aici de timpuriu, la curtea arhiepiscopală. Lyon-ul era mai pregătit, mai receptiv pentru schimbări, prin urmare, fizionomia imprimeriei lyoneze este mai puţin ordonată, dar mult mai expresivă faţă de cea pariziană. Influenţele germane, apoi italiene sunt mai sesizabile în ediţiile sale, cel puţin la început; Lyon-ul va fi acela care va avea primii tipografi umanişti, acela care va edita operele lui Rabelais şi Marot; aici, Bernard Salomon va da cărţii franceze forma artistică cea mai orginală, aceea a Renaşterii de la Fontainebleau.

Foarte devreme, Lyon-ul a fost un centru de fabricare a cărţilor de joc într-un stil original. Aici au fost publicate primele cărţi franceze cu gravuri; tot aici a fost tipărită lucrarea ***Guidon de chirurgie*** a lui Guy de Chauliac, în 1478, de către Le Roy pentru Buyer.

[4] Albert Labarre, ***Histoire du livre***, Paris, Presses Universitaires de France, 1970, p. 57-70.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

În acest oraş a existat o strânsă colaborare a autorilor literari sau ştiinţifici, a tipografilor, a librarilor şi a artiştilor, el a fost un focar puternic al umanismului şi al propagandei religioase. Chiar de la începuturile sale, tiparul s-a remarcat prin corectitudinea textelor şi aspectul estetic deosebit.[5]

Începând cu Renaşterea, principala forţă motrice a evoluţiei culturale o va reprezenta cartea. Cărţile tipărite au avut ca model manuscrisele, pe care la început le-a imitat; ele erau asemănătoare din punct de vedere grafic şi structural, dar scopul lor era să fie mai ieftine, în număr cât mai mare şi să aducă profit; aspectul şi preţul lor erau elemente hotărâtoare. Secolul al XVI/lea prezintă două mari perioade: în prima, perioadă de tatonări, se imită manuscrisele; în cea de-a doua tehnica se perfecţionează, apar multe capodopere tipografice; este o epocă de perfecţiune tipografică.

Începuturile tipografiei lyoneze sunt legate de numele unui negustor de vază, **Barthélemy Buyer,** care studiase la facultatea de arte din Paris. El s-a lansat în editarea textelor din dragoste pentru literatură şi a perseverat din dragoste pentru bani (moştenire de familie: tatăl – doctor în drept, mama – fiica unor bogaţi negustori de mărunţişuri). El l-a chemat pe tipograful **Guillaume Le Roy** din Liège, l-a instalat în casa sa şi i-a finanţat şi difuzat lucrările. Acesta lucrase şi la Veneţia. Prima ediţie lyoneză poartă data de 17 septembrie 1473 şi este ***Compendium breve*** a cardinalului Lothaire (prima ediţie cunoscută, astăzi rarissimă). După moartea lui Buyer, în 1483, Le Roy va tipări mai ales în franceză traduceri din biblii, călătorii, romane cavalereşti.

Moştenirea lui Barthélemy Buyer a fost împărţită şi pusă în valoare de o echipă de personalităţi puternice: Etienne Gueynard, Simon Vincent, familia Hughetan, eruditi, dornici de a tipări sau de a redacta prefeţe.[6] **Martin Husz** – tipograf foarte productiv, venit din Germania, a publicat în 1478, aşa cum am menţionat, prima carte franceză ilustrată tipărită în Franţa, ale cărei 256 de gravuri în lemn fuseseră folosite la Köln (1474) şi la Basel (1476). El va tipări un mare număr de lucrări în limba franceză, dintre care unele ilustrate, adesea cu gravuri în lemn, copiate sau răscumpărate de la confraţii săi, obicei răspândit pentru imprimeria lyoneză în general.

---

[5] Paul Dupont, ***Histoire de l'imprimerie***, Paris, L'Harmatten, 1998, p. 440.

[6] ***Histoire de l'édition française. I. Le livre conquérant, Du Moyen Age au milieu du XVIIe siècle***. Sous la direction de Roger Chartier et Henri-Jean Martin. Paris, Fayard, 1989, p. 258.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Alţi doi germani se impun la Lyon: **Michel Topié** şi **Jacques Heremberck**, care publică în 1488 prima carte franceză ornată cu gravuri în adâncime, singura de acest gen apărută în secolul al XV-lea.

Cel mai important tipograf al oraşului este, fără îndoială, **Johann Trechsel**, al cărui atelier a fost activ din 1488 până în 1498. El i-a încredinţat savantului flamand Josse Bade (Jodocus Badius Ascensius) conducerea literară a ediţiilor sale. Bade studiase la Louvain, apoi la Ferrara literatura greacă şi latină. Acesta soseşte la Lyon şi va lucra pentru J. Trechsel la începutul carierei sale, apoi se va muta la Paris unde va lua naştere faimoasa sa întreprindere (Josse Bade s-a căsătorit cu una din fiicele lui Trechsel).

Trechsel va edita toate scrierile indicate de Bade, dar, cartea care avea să-i aducă faima va fi al său ***Terentiu*** din 1493, care va fi reeditată în Franţa în următorii 25 de ani de 31 de ori. Trechsel a fost unul dintre tipografii francezi cei mai cultivaţi şi originali din acea epocă; el rămâne în istoria tiparului şi pentru lucrările ştiinţifice, mai ales cele medicale.

Printre tipografii de la sfârşitul secolului al XV-lea îi mai amintim pe Jean Dupré, Jean Fabri, Pierre şi Jacques Maréchal, Jean Faure, Jean Cleyn, Jacques Maillet, Jacques Arnoulet, Johann Neumaister etc.

J. Neumaister, unul dintre cei mai aventuroşi tipografi, rămâne în istoria tiparului pentru faimosul său ***Missel lyonez*** din 1485.[7]

Tipografii umanişti din Lyon ocupă un loc de cinste în istoria tiparului. „*Chiar forfota târgurilor lor conferă imprimeriei acestui oraş caracterul ei întreprinzător, multilateral şi cosmopolit*". Erudiţie, ştiinţe, beletristică şi poezie contemporană, dar şi ilustraţii sau cărţi populare, ies adesea din aceeaşi tiparniţă.[8]

Melchior şi **Gaspard Trechsel** continuă începând cu 1528 afacerea tatălui lor. Miguel Servet, tânărul medic spaniol, a fost consilierul şi savantul lor corector. Sub îndrumarea sa, cei doi fraţi au editat în 1535 ***Geografia*** lui Ptolemeu şi în 1542 ***Biblia latină*** de Sante Pagnini.

[7] Lucien Febvre et Henri-Jean Martin, ***L'apparition du livre***, Paris, Editions Albin Michel, 1971, p. 175-181.

[8] Albert Flocon, ***op. cit***., p. 205.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Gloria familiei Trechsel este situată mai ales în domeniul artelor plastice, iar colaborarea cu Hans Holbein a fost una menită să lase moştenire peste veacuri câteva capodopere ale cărţii ilustrate (de exemplu, lucrările din 1538 ***Historiarum veteris instrumenti icones*** cu 92 viniete şi ***Simulachres et historiées faces de la mort*** cu 41 viniete).[9]

În colecţiile Bibliotecii academice clujene se păstrează în fondul catolic un exemplar din ***Biblia sacra,*** tipărită la Lyon, în 1538 de Melchior şi Gaspar Trechsel, in-folio, cu textul tipărit pe două coloane, cu însemnări manuscrise şi sublinieri în carte. (cota: C 73305).

Datorită activităţii unor tipografi şi librari renumiţi din secolul al XVI-lea mai ales, Lyon-ul devine rivalul Parisului. Umanismul a dat aici ediţii savante de excepţie, chiar dacă numărul lor este mai mic decât la Paris.

Ne vom ocupa în cele ce urmează de câţiva dintre cei mai iluştri tipografi francezi renascentişti care au contribuit la faima oraşului Lyon.

Sebastian Gryphe (Gryphius, 1491-1556). S-a născut în oraşul german Reutlingen, în anul 1491 sau 1493 [***Dictionnaire des lettres françaises, XVIe siècle***, 1951, p. 366 dă anii 1493-1566; el tipăreşte între 1528-1566]. Meseria a învăţat-o de la tatăl său, Michael Greiff, apoi a lucrat la Veneţia; în 1520 s-a stabilit la Lyon unde a rămas până la sfârşitul vieţii sale. Fratele său, François, tot tipograf, s-a stabilit la Paris, unde tipăreşte între 1532-1542. Sebastian a ştiut să se înconjoare de oameni renumiţi, ca François Rabelais sau Clément Marot, de juriști ca Andrea Alciati şi François Hotman, de poeţi ca Maurice Scève şi Etienne Dolet. Umanist şi imitator al lui Aldo Manuzio, el s-a specializat în ediţii de format mic ale clasicilor latini şi greci, sau ale autorilor contemporani (Guillaume Budé, Erasmus din Rotterdam, Angelo Poliziano etc.). Marca sa tipografică este reprezentată de un grifon, monstru mitologic cu trupul de leu, urechi de cal, cap, aripi şi gheare de vultur; grifonul este aşezat pe un piedestal şi însoţit de următoarea deviză: *Virtute duce comite fortuna (que la vertu soit notre guide et la fortune notre compagne*), maximă luată de la Cicero. Ediţiile sale de lux au pagina de titlu cu grifonul încadrat de motive ornamentale deosebite.

Sebastian Gryphe, supranumit „*prinţul librarilor lyonezi*", a fost nu numai un bun tipograf artist, prieten şi protector al savanţilor vremii, cel care a răspândit lucrările unor autori latini, greci, italieni, francezi, olandezi

[9] ***Idem***, p. 205-206.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

sau evrei, neobosit propagator al lucrărilor lui Erasmus, un adept al Reformei, dar şi un priceput om de afaceri; el a sosit sărac la Lyon, dar, reuşind în afaceri, la sfârşitul vieţii devenise bogat. Cărţile sale sunt sobre, tipărite adesea cu frumoase caractere italice, în format mic, uşor de mânuit, pe hârtie albă de bună calitate. El a fost unul dintre cei mai activi tipografi umanişti din Lyon, din 1520 şi până în 1556. Numai între 1530 şi 1540, presele sale au scos peste 500 de ediţii, majoritatea în limba latină, reprezentând mai ales cărţi religioase şi clasici. Ediţiile sale sunt rareori ilustrate, dar preocupările sale sunt legate de frumuseţea caracterelor, aşezarea în pagină şi îndeosebi corectitudinea textelor.

Cardinalul Sadolet îl aprecia pentru cinstea, sârguinţa şi erudiţia sa remarcabilă, iar protestantul Hotman îi lăuda cultura şi excelenţa artei sale. Dolet îi aprecia frumuseţea tipăriturilor şi era mândru de prietenia care îi lega: „*Am găsit în el un erudit foarte binevoitor şi foarte demn de prietenia tuturor savanţilor*" (Gryphyus a fost acela care i-a oferit adăpost şi un loc de muncă în tipografia sa, respectiv postul de corector, atunci când a fost eliberat din închisoarea de la Toulouse; Dolet a fost ars pe rug împreună cu cărţile sale, în 1546; a fost un martir al Reformei). Un alt prieten, poetul Clément Marot i-a scris un epitaf la moartea sa, iar François Rabelais i-a încredinţat spre tipărire, în folosul studenţimii o parte din însemnările sale. ***Biblia din 1550*** este socotită capodopera sa tipografică.[10]

Gryphe a imprimat ordonanţe în folosul bisericii, iar beneficiile le-a donat acesteia pentru a-i ajuta pe cei nevoiaşi. El a fost stimat de locuitorii oraşului pentru întreaga sa activitate.[11]

Lucrări ce poartă marca sa tipografică se găsesc în numeroase biblioteci din lume. Astfel, H. M. Adam, în ***Catalogul cărţilor tipărite în Europa (1501-1600), existente în bibliotecile Cambridge*** menţionează 324 lucrări; în Biblioteca Universităţii din Aberdeen există 58 lucrări; la Biblioteca Universităţii din Brno sunt 12 lucrări; la Biblioteca Astra din Sibiu sunt 2 lucrări.

---

[10] ***Dictionnaire des Lettres françaises. Le seizième siècle***. Publié sous la direction de Georges Grente. Collaborateurs: Albert Pauphilet, Louis Pichard, Robert Barroux. Paris, Arthème Fayard, 1951, p. 366.

[11] ***Histoire de l'édition française, op. cit***., p. 314-329 şi Lucien Febvre et Henri-Jean Martin, ***op. cit***., p. 219-220; vezi şi Elena Damian, ***Sebastian Gryphe – tipograf (I***), în „***Biblioteca şi cercetarea***", XIX, 1995, Cluj-Napoca, p. 16-20.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

În biblioteca noastră, Sebastian Gryphe se află la loc de cinste, prin cele 69 de exemplare. Sunt prezenţi 34 de autori cu 46 de titluri în 61 de ediţii, dintre care unele sunt considerate rare şi preţioase de către specialişti de seamă din domeniu.[12]

Dintre lucrările cele mai reprezentative, menţionăm câteva ediţii existente în colecţiile Bibliotecii academice clujene. Ponderea cea mai mare o au, aşa cum era de aşteptat, clasicii latini, conform cu spiritul nou renascentist: 13 autori cu 16 titluri, 21 de ediţii, 27 exemplare.

Omul politic, oratorul, filosoful şi scriitorul **Cicero Marcus Tullius** este prezent cu ediţiile: ***Epistolae ad Atticum***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1540, in-8, 625 p.; coligat, legată în piele maro, cu ornamente florale şi embleme; a avut închizători metalice; pe coperta întâi anul legăturii (1551); cu marca tipografică pe pagina de titlu; cu însemnări manuscrise; pe coperta întâi, în interior, posesorii: Martini Uzoni şi Michaelis F. Uzoni (1620) şi ***Orationum Vol. III***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1541 (coligat cu U 63400); posesor Martini F. Uzoni, 1620; cu însemnări manuscrise şi sublinieri în carte; şi 1552, in-8º, 519 p.; legată în piele, cu ornamente; pe coperta întâi posesorul: *S. E.* şi anul legăturii, *1559*; a avut închizători metalice; cu marca tipografică pe pagina de titlu şi însemnarea manuscrisă: *Collegij Soc. Jesu Claud. 1604*; cu însemnări manuscrise şi sublinieri în carte; aceste ediţii sunt menţionate de Brunet în ***Manuel du libraire...*** printre cele rare. (U 63400, U 63401, C 98064)

Filosoful, filologul şi scriitorul **Macrobius Ambrosius** este prezent cu 3 ediţii ale lucrării ***In somnium Scipionis libri II***, Lugduni, Seb. Gryphius, Germ. excud, 1532, in-8, 590 p.; Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1548, in-8, 567 p. şi Lugduni, apud Haered. Seb. Gryphii, 1560, in-16, 745 p. şi cu ***Saturnaliorum libri VII***, Lugduni, [Seb. Gryphius], 1532, in-8,

[12] vezi: Adams, H. M., ***Catalogue of Books printed on the Continent of Europe, 1501-1600 in Cambridge libraries***. Compiled by H. M. Adams, 2 vol., Cambridge University Press, 1967; Drummond, H. J. H., ***A Short-Title Catalogue of Books Printed on the Continent of Europe, 1501-1600, in Aberdeen University Library***. Compiled by H. J. H. Drummond, Oxford University Press, 1979; Dokoupil, Vladislav, ***Catalogi librorum saec. XVI typis impressorum, qui in bibliothecis, quae ad Bibliothecam Universitatis Brunensis pertinent asservantur***, Brno, 1959-1977; Selejan, Anna, ***Carte rară şi preţioasă, Catalog, vol. I, sec XVI-XVII***, Sibiu, 1991; Brunet, Jacques-Charles, ***Manuel du libraire et de l'amateur de livres***, *5 vol.*, Paris, 1842-1844; Graesse, Jean George Théodore, ***Trésor de livres rares et précieux ou Nouveau dictionnaire bibliographique***, Dresde, R. Kuntze, 1859-1869.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

590 p., o adevărată enciclopedie sub formă de dialog, menţionată de Graesse printre cărţile rare şi preţioase. (R 113551, R 80189 şi C 85072, U 63786, R 113552)

Quintilianus Marcus Fabius, avocat, profesor şi scriitor, retor şi pedagog vestit, autor al celui mai complet tratat despre arta retorică, cu ***Declamationes*****,** Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1544, in-8, 247 p., ***Declamationes undeviginti***, Lugduni, apud Seb Gryphium, 1555, in-8, 269 p. şi ***Institutionum oratoriarum libri*** *XII*, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1544, in-8, 612 p., opera sa capitală. (C 53565, U 62442, C 53564)

Istoricii latini sunt şi ei printre preferaţii lui Gryphius:

Justinus, cu ***Ex Trogi Pompeii historiis libri XXXXIIII***, Lugduni, Seb. Gryphium, 1548. (SM 1144)

Livius Titus, cu ***Latinae historiae principis. Decas tertia. Decas quarta. Decas quinta***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1554, in-8, 625 p. (U 64546, R 80311)

Sallustius Caius Crispus, cu ***De Sergio Catilinae Coniuratio...***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1551, in-16, 271 p. (U 63787)

Prosper Aquitanicus, cu ***Opera***, Lugduni, apud seb. Gryphium, 1539, in-4, 499 p. într-o ediţie de lux cu foaia de titlu ornată în mod deosebit; în jurul grifonului găsim figurile unor filosofi, scriitori şi istorici greci sau romani, iar în josul paginii, Homer cu două muze; este cea mai frumoasă pagină de titlu dintre toate tipăriturile lui Gryphius care se păstrează în colecţiile Bibliotecii academice clujene; legată în piele, cu ornamente deosebite; cu închizători metalice intacte; pe pagina de titlu însemnarea: *Societatis Jesu Residentiae Monostoriensis*, 1670. (C 54921)

În colecţiile bibliotecii noastre, pe locul al doilea se situează autorii italieni tipăriţi de Gryphius: 7 autori cu 8 titluri, în 9 ediţii, în 9 exemplare (autori contemporani, umanişti ai timpului său).

L-am aminti în primul rând pe **Iacopo Sadoleto** (**Sadoletus Jacobus**, 1477-1547), cardinalul şi umanistul italian care a încercat să concilieze catolicii cu protestanţii, unul din sfetnicii literari ai lui Gryphius, cu lucrarea ***In Pauli epistolam ad Romanos commentariorum libri tres***, Lugduni, apud Sebastianum Gryphium, 1535, in-4, 231 p., o ediţie foarte

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

rară a unei opere care a cauzat multe neplăceri autorului ei; această primă ediţie a fost suprimată de către Curtea de la Roma; în acelaşi an însă şi în acelaşi oraş, autorul a dat o altă ediţie cu corecţiile cerute; amintim şi ***Epistolarum libri XVI***, Lugduni, 1550. (U 56695, R 80493).

Aonio Paleario (**Palearius Verulasiu Aonii**, 1500-1570), filologul şi filosoful italian, excelentul latinist, cu lucrarea ***De animarum immortalitate libri III***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1536, in-8, (volum deteriorat), ediţia întâi, lucrare adesea reimprimată. (C 54659)

Angelo Poliziano (1454-1494), cunoscut scriitor şi savant renascentist care a scris lirică şi drame pastorale este prezent în colecţiile bibliotecii noastre cu lucrarea în 2 volume, apărute independent, în 2 ediţii diferite: ***Operum Tomus I***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1539, in-8, 699 p. şi ***Opera Tom II***, Lugduni, excud Sebastianus Gryphius, 1528, in-8, 647 p. (un exemplar de lux cu o pagină de titlu deosebit de frumoasă, cu ornamente florale care apar şi la sfârşitul volumului). (R 50510, R 80272)

Gerolamo Cardano (**Hyeronymus Cardanus**, 1501-1576), matematician, medic, filosof renascentist, cu lucrarea ***Contradicentium Medicorum liber primus et secundus***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1548, in-4, 284 p.+486 p; legată în piele, cu ornamente; a avut închizători metalice; cu marca tipografică pe pagina de titlu; cu însemnări manuscrise în carte. (U 76578)

Faima lui Gryphius se datorează şi editării operelor unor autori clasici greci (de fapt traduceri latine din greacă): 5 autori, 5 titluri, 11 ediţii, 11 exemplare.

Herodotus Halicarnas, "*părintele istoriei*", cu ***Historiographi libri VIII...***, Lugduni, apud haered. Seb. Gryphii, 1558, in-8, 892 p. (R 80306)

Polybios din Megalopolis, istoric renumit, care încearcă o analiză metodică şi caută explicaţia cauzei, a faptelor, cu lucrarea ***Historiarum libri quinque***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1542, in-8º, 447 p.; legată în piele maro; cu marca tipografică pe pagina de titlu; cu însemnări manuscrise în carte; această ediţie a aparţinut lui Timotei Cipariu; din aceeaşi lucrare mai păstrăm ediţiile din 1548 şi 1554, in-16. (B 6036, C 85666, R 80664)

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Dionysius din Halicarnas, istoric, autorul unei istorii a Romei până în anul 266 a.Chr., cu ***Antiquitatum sive originum Romanorum libri X***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1555, in-16, 519 p.+459 p. (R 80317)

Numele lui Sebastian Gryphe se leagă şi de editarea operelor eruditilor francezi. **Guillaume Budé** (1467-1540), umanistul francez renascentist, fondator al filologiei, cel care a propagat în Franţa studiul limbii greceşti şi totodată primul mare elenist francez, cel care a contribuit la înfiinţarea Colegiului Franţei, este reprezentat de lucrarea ***De asse et ajus libri***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1550, in-8, 815 p., lucrare care oferă bogate informaţii istorice, filologice şi numismatice, lucrare des reeditată; legată în piele, cu ornamente, cu posesorul: A. K. şi anul 1560 pe coperta întâi. (R 80876)

Charles Estienne (1504-1562), celebru medic şi botanist francez al Renaşterii (autorul unei mari lucrări de anatomie ***De dissectione partium corporis humani***, Paris, 1546, bogat ilustrată şi de asemenea autorul primului tratat de agricultură şi horticultură din secolul al XVI-lea, ***Praedium rusticum***, Paris, 1554) este prezent cu lucrarea ***De Vasculis Libellus***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1536, in-8, 55 p. (C 54489)

Olandezul **Erasmus** (1466-1536), umanistul renascentist, filosoful şi eruditul de renume, cel care a contribuit într-o măsură însemnată la răspândirea culturii clasice a antichităţii, autor de pamflete, scrieri satirice cu caracter antifeudal şi anticlerical (cea mai renumită operă a sa este ***Elogiul nebuniei***), care au deschis drumul Reformei, nu putea lipsi din colecţia Gryphius; el este prezent cu 3 titluri în 5 ediţii, 6 exemplare: ***Adagiorum... epitome***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1544 şi 1550, in-8, 604 p; ***Coloquiorum familiarum. Prima pars***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1544, in-8, 632 p.; Apophthegmatum... Libri octo, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1551, in-8, 672 p. şi o ediţie din 1555, in-16, 923 p. (U 64169, U 62464, U 62893, C 85086, C 58604, F 31373)

Germanul **Leonhard Fuchs**, medic şi botanist, este prezent cu lucrarea ***Methodus seu ratio compendiaria...***, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1541, in-8, 381 p. (U 61679)

Evreul **Josephus Flavius**, istoric renumit din secolul I, participant la răscoala poporului iudeu împotriva dominaţiei romane, a scris, printre altele, ***Războiul iudaic*** (7 cărţi) şi Antichităţi iudaice (20 de cărţi); în biblioteca noastră se păstrează ***Opera quae extant omnia I-II***, Lugduni, apud Seb. Gryphius, 1546, in-8, 552 p.+526 p. (C 55993)

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Biblia latină, editată de Sebastian Gryphe în două volume in-folio în anul 1550 este prezentă şi ea într-o ediţie de lux, un exemplar frumos ornamentat şi foarte bine păstrat. (U 54802)

Antoine, fiul lui Sebastian Gryphe, născut la Lyon, i-a urmat în tipografie şi a condus-o între anii 1565-1599; 13 exemplare din lucrările tipărite de el se păstrează în biblioteca noastră, şi anume: 8 ediţii Cicero, o ediţie Lucretius, două ediţii Iacopo Sannazaro, o ediţie Lorenzo Valla şi o ediţie Vergilius Polidorus.

Ediţiile prezentate selectiv sunt bine conservate, legate în piele sau pergament, unele având pe coperta întâi numele posesorilor, cu însemnări manuscrise, cele mai multe fiind ediţii rare şi preţioase.

Sebastian Gryphe, cu ediţiile sale sobre dar elegante, face parte din tipografii artişti, adepţi ai noului, protector al erudiţilor vremii sale, care şi-a împărtăşit experienţa şi altor tipografi talentaţi.[13]

Jean de Tournes (**Tornaesius**, 1504-1564). Sebastian Gryphe şi Jean de Tournes fac parte dintr-o minoritate de tipografi-librari; ei îşi tipăresc şi îşi vând propriile lor ediţii. Ei întruchipează figura tipografului umanist, meseriaş şi savant, iar atelierele lor sunt locuri de întâlnire între erudiţi, autori, corectori, editori, artişti. „*Arta tipografiei este cea mai frumoasă şi cea mai importantă în acest oraş al creştinătăţii*", declarau, în anul 1540, magistraţii din Lyon.[14] Familia de Tournes asigură continuitatea tradiţiei tipografice la Lyon.

Jean de Tournes şi-a făcut ucenicia la Sebastian Gryphe, timp de 10 ani înainte de a fi editor şi librar în 1540. În timpul uceniciei ca şi culegător a învăţat limba toscană, latina, greaca şi spaniola. El îşi deschide propriul său atelier la vârsta de 38 de ani, cu sprijinul material al soacrei sale, prima carte apărându-i în 1542. A avut colaboratori vestiţi, cum ar fi librarul Guillaume Gazeau (îi devine ginere şi asociat de ocazie) şi Bernard Salomon (un alt ginere), cel mai talentat ilustrator din Lyon, un artist de geniu. În anul 1559 a fost numit „*tipograf al regelui la Lyon*". La moartea sa, în 1564, peste 500 de ediţii îi poartă amprenta.

---

[13] vezi: Elena Damian, ***Sebastian Gryphe - tipograf (II)***, în ***Biblioteca şi cercetarea***, XX, 1996, Cluj-Napoca, pag. 42-46.

[14] ***Histoire de l'édition française, op. cit***., p. 303.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Cu emblema sa, doi şerpi înlănţuiţi, apar cele mai frumoase ediţii lyoneze, reuşite nu numai prin claritatea caracterelor, adesea elegante italice, prin punerea în pagină, cât prin corectitudinea textelor şi ilustraţiile deosebite.

Jean de Tournes a contribuit din plin la noul aspect al paginii de titlu. Cărţile sale au titluri mai scurte, imprimate alături de numele autorului, iar în partea de jos a paginii adresa tipografică. Volumele imprimate de el sunt în format mic, in-8º şi, de cele mai multe ori, in-16º, mai uşor de mânuit şi mai accesibile ca preţ. Pe pagina de titlu apare uneori şi portretul autorului. Deviza sa onorează munca şi virtuţile sale („*quod tibi fieri non vis, alteri non faceris*"). Jean de Tournes a colaborat cu cei mai vestiţi creatori de litere, printre care şi Robert Granjon (ginerele lui Bernard Salomon), care a fost şi un renumit legător de cărţi.

Politica de editare a acestui tipograf diferă de cea a fostului său maestru. Cărţile sale sunt imprimate întotdeauna cu caractere frumoase şi dispuse cu eleganţă, dar, în plus, bogat ilustrate de Bernard Salomon. Numeroase desene realizate de fecundul artist au rămas exemple celebre ale cărţii ilustrate din epoca Renaşterii (de exemplu ***Emblemele*** lui Alciat din 1547, ***Biblia*** din 1553, ***Metamorfozele*** lui Ovidiu). În ***Esop***, fiecare fabulă este ilustrată cu o imagine pitorească.

De Tournes era mândru de meseria sa. El era proprietarul mai multor prese (5 sau 6). A fost „*un abil diplomat în materie de cenzură... un abil om de afaceri*"; el a devenit repede o persoană importantă a oraşului; în calitate de editor, el avea angajaţi o serie de tipografi mai puţin înstăriţi, care nu aveau şansa de a-şi deschide propriile lor ateliere. Spre mijlocul secolului al XVI-lea, Jean de Tournes foloseşte tot mai mult pagina de titlu cu încadrare (chenar sau bordură cu arabescuri, pe care Simon de Colines o lansase la Paris prin anii 1540). Aceste torsade de dantelă, care caracterizează gustul lyonez, conservă un sentiment de profunzime; această „căutare" tipografică este foarte importantă pentru epocă.

Jean de Tournes făcea parte dintr-o societate de scriitori şi eruditi care îl vizitau adesea. A publicat un mare număr de traduceri din clasici, cât şi lucrări ale unor contemporani francezi şi italieni moderni: în 1545 Petrarca, în 1547 Dante şi Margareta de Navarra şi în 1559-1561 Froissart.

Varietatea lucrărilor tipărite de el reflectă, pe lângă aspiraţiile sale culturale sau religioase (lucrări religioase, medicale, juridice, de istorie şi geografie, de astrologie, în latină, greacă, franceză sau italiană), şi

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

necesităţile pieţei de desfacere. A fost un adept al Reformei, propagator activ prin Bibliile sale ilustrate cu vinietele lui Salomon.[15]

Evoluţia cărţii continuă deci în epoca lui de Tournes, cartea luând puţin câte puţin aspectul său actual; astfel, cartea imprimată s-a degajat de manuscris. De Tournes a dat dovadă de ingeniozitate, spirit de căutare şi de gust în prezentarea textelor.

În colecţiile Bibliotecii Academice Clujene se păstrează câteva din cele mai importante lucrări tipărite de harnicul tipograf la Lyon: 23 de ediţii în 25 de exemplare, legate în piele sau pergament, frumos ornamentate, cu însemnări manuscrise, având posesori de renume (Timotei Cipariu, Emeric Teleki, Michael Szigetti, Gregorii Kozma...); aceste ediţii rare şi preţioase se află la loc de cinste în colecţiile Bibliotecii academice clujene. Menţionăm câteva din cele mai frumoase şi valoroase exemplare:

Biblia Sacra. Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium, 1554, in-8º, 1152 p., legată în piele, cu ornamente, a avut închizători metalice, cu pagina de titlu cu chenar floral, cu imagini; posesor I. Teleki. (singurul exemplar in-8º). (F 34398)

Manilius Marcus (poet latin, sec. I p.Chr.);

Astronomicon. Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium & Gulielmum Gazeium, 1551, in-16º, 165 p., legată în piele, cu ornamente, cu însemnări manuscrise; posesori E. Teleki Claudiop. 1815 şi Laurentiy Kemeny. (R 114606)

Celsus Aurelius Cornelius (scriitor roman şi probabil medic);

De re medica libri octo. Lugduni, Apud Ioan Tornaesium, 1587, in-16º, 575 p., legată în pergament. (U 63135)

Lactantius Firmianus (**Lucius Coelus**, apologist creştin, mort în anul 325);

Divinarum Institutionum Lib. VII. Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium, Gul. Gazeium, 1556, in-16º, 787 p., legată în piele, cu ornamente, cu însemnări manuscrise, cu pagina de titlu cu chenar ornamental şi însemnarea Resid. Monostoriensis, 1670. (C 53054)

Polyaenus (**Polyen**, zis M*acedoneanul*, secolul al II-lea);

[15] ***Idem***, p. 315-335; 393-395, 586 şi A. Flocon, ***op. cit***., p. 207-208.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Stratagematum libri octo. Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium, 1589, in-16º, 754 p., legată în piele, cu ornamente; posesor Timotei Cipariu. (B 5235)

Ilustrium Poetarum Flores, Lugduni Apud Ioannem Tornaesium, 1570, in-16º, 374 p., legată în piele, cu ornamente, cu pagina de titlu cu chenar ornamental. (U 65116 şi ediţie 1582, posesor Timotei Cipariu, B 4517)

Fuchsius Leonardus (medic şi botanist german 1501-1566);

De curandi ratione libri VIII. Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium, & Gulielmum Gazeium, 1548, in-16º, 881 p., legată în piele, cu ornamente, cu însemnări manuscrise. (R 114899)

De historia stirpium commentarii insignes... Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium, & Guil. Gazeium, 1555, in-16º, 990 p., legată în pergament. (U 63103 şi U 63808)

Reuchlin Johann (celebru umanist german 1455-1522);

Liber de verbo mirifico. Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium, 1552, in-16º, 324 p., legată în pergament, cu însemnări manuscrise. (U 62999)

Vesalius Andreas (anatomist belgian, doctor şi profesor de anatomie 1514-1564);

Paraphrasis in nonum librum Rhazal, medici Arabis... Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium & Gulielmum Gazeium, 1551, in-16º, 240 p., legată în pergament, cu însemnări manuscrise. (U 64128)

Vergilius Polydorus (istoric italian 1470-1555);

De rerum inventoribus libri octo. Lugduni, Apud Ioan. Tornaesium, & Gul. Gazeium, 1558, in-8º, 527 p., legată în piele, cu însemnări manuscrise; posesor Samuel Pataki, 1764. (R 80267)

Jean II de Tournes (1539-1615), fiul, a preluat afacerea familiei în 1564. A tradus filozofi greci şi autori latini. Din cauza persecuţiilor religioase dar şi a crizei tipografiei lyoneze de la sfârşitul secolului al XVI-lea, el s-a refugiat la Geneva. Casa de editură de Tournes a prosperat aici până în 1780.[16]

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, îşi exercită activitatea editorială câţiva negustori-librari foarte puternici. La Lyon, un loc de seamă l-au ocupat Jacques Giunta, familia Laporte, Vincent sau Senneton şi mai ales Guillaume Rouille (sau Rouville sau Rouillé).

[16] Vezi Elena Damian, ***Jean de Tournes – tipograf***, în: ***Biblioteca şi cercetarea***, XXII, 2000, Cluj-Napoca, p. 47-51.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Dispunând de averi mari, dedicaţi comerţului, aceştia nu tipăresc ei înşişi, ci angajează cu contract meşteri-tipografi care să lucreze pentru ei. Atât în meserie, cât şi în elita oraşului, ei au o situaţie avantajoasă.

Guillaume Rouille (Rovillius) (15..-15..), născut în Touraine, şi-a făcut ucenicia la Veneţia, la editorul Giolito, apoi s-a căsătorit cu fiica unui librar italian stabilit la Lyon. A lucrat aici între 1544 (sau 1545) şi 1584 (sau 1589) şi a fost cel mai de seamă concurent al lui Jean de Tournes. El a angajat tipografi renumiţi şi gravori de excepţie (de exemplu P. V., identificat ca Pierre Vase).

Pentru a putea demara afacerea, un văr de-al său i-a împrumutat banii necesari. Chiar de la început, Rouille şi-a dat seama că, pentru a reuşi în afaceri nu e suficient doar să dispui de capital, ci importantă este politica adoptată în publicare. Prioritatea sa era de a le satisface cititorilor nevoile; el alege formatul in-16º şi abordează subiecte diferite, în latină, franceză, italiană şi spaniolă.[17]

În ceea ce priveşte subiectele abordate şi limbile în care le tipăreşte, situaţia se prezintă astfel:

		Total lucrări	Procentaj
1.	Religie. Biblii. Figuri ale Bibliei	194	23,2%
2.	Drept	183	21,8%
3.	Medicină. Chirurgie	173	20,6%
4.	Literatură. Limbă (modernă)	112	13,4%
5.	Istorie. Călătorii (modernă)	58	6,9%
6.	Alte ştiinţe	43	5,1%
7.	Clasici (literatură, filosofie, istorie)	41	4,9%
8.	Filosofie. Morală	34	4,1%
	Total	838 cărţi	100%

- în limba latină, 73%= 609 cărţi;
- în franceză, italiană şi spaniolă, 27%= 229 cărţi.[18]

[17] ***Dictionnaire des Lettres françaises, op. cit***., p. 621.
[18] ***Histoire de l'édition française, op. cit***., p. 305.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Spirit deschis, bine informat, Rouille a editat comentariile lui Jacques Cujas (jurisconsult din Toulouse, 1520-1590). Studenţilor medicinişti le oferă traduceri şi comentarii moderne din Galen, ale unor medici din secolul al XVI-lea. Răspunzând interesului pentru literatura italiană, el publică ediţii ale lui Dante, Petrarca, Ariosto. De asemenea, a patronat traducerile spaniole şi ediţiile teologice necesare clericilor iberici.

Rouille publică aproape o treime din cărţile sale în limbile moderne, mai accesibile cititorilor. Cărţile sale sunt ilustrate şi mai atrăgătoare decât ale concurenţilor săi (de exemplu, Antoine Vincent).

În preajma anului 1550, Rouille lucra cu 12 ateliere tipografice cu care avea contracte. Printre tipografii săi favoriţi se remarcă Macé Bonhomme. Interesul pentru cărţile tipărite sub patronajul său se manifestă de la începutul şi până la sfârşitul procesului de editare; el participă la corecturi, mai ales la lucrările tipărite în limba italiană, pe care o cunoştea foarte bine. El şi-a propus „*să decoreze şi să dezvolte limba franceză*". De asemenea, a publicat o carte conţinând biografiile şi portretele bărbaţilor celebri, de la Adam şi până în epoca sa, folosindu-şi în acest scop colecţia de medalioane, lucrare apărută în latină, franceză, italiană şi spaniolă.

Pentru a-şi comercializa cărţile sau pentru a obţine contracte, el făcea dese drumuri la Paris. Profiturile bune din activităţile cu cartea i-au permis să se lanseze şi în alte afaceri profitabile (comerţul cu vin).

Marca tipografică a lui Rouille reprezintă un vultur care îmblânzeşte doi şerpi şi se înalţă cu mândrie pe un glob terestru. Deviza sa insistă asupra condiţiilor triumfului pe scara lumii: prudenţă, apoi *virtute şi noroc* („*In virtute et fortuna*!").

S-a spus adesea despre Rouille că a imitat o parte din cărţile de succes ale lui Jean de Tournes, dar nu i se poate contesta contribuţia la realizarea unor ediţii moderne, practice, care încântă ochiul şi spiritul, sau aportul său la afirmarea limbii franceze în ediţii de o largă circulaţie.

Printre realizările de seamă ale tipografului de care ne ocupăm, se numără şi lucrarea ***Historia Generalis Plantarum***, din 1587, pentru care munceşte mult şi cheltuie la fel de mult; lucrarea este rodul colaborării sale cu celebrul medic Jacques Dalechamps, căruia i-a trimis prin prietenii săi specimene de plante din lumea întreagă.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Tipograful lyonez este deosebit de exigent în ceea ce priveşte calitatea cărţilor publicate sub numele său; o carte trebuie să fie "*frumoasă, clară, practică şi fără greşeli*"; acesta este crezul său.[19]

Pentru el, tipografia reprezintă nu numai o meserie, ci o ştiinţă şi o artă. Pentru aspectul artistic al cărţilor sale, el a colaborat cu gravori de excepţie cum au fost: Pierre Vase, Bernard Salomon şi Georges Reverdy.[20]

Prin munca sa neobosită, de-a lungul a 45 de ani, G. Rouille a contribuit, alături de ceilalţi tipografi vestiţi ai epocii sale, la ridicarea prestigiului oraşului Lyon, ca al doilea mare centru al tipografiei artistice din secoulul al XVI-lea în Franţa.

Ediţiile prezente în colecţiile Bibliotecii academice clujene se structurează astfel:

Autori	Titluri	Ediţii	Nr. de exemplare
26	30	33	39

Clasici:

❖ greci: 4 (**Aristotel** – savant şi filosof; **Dion Cassius** – istoric şi om politic; **Galenus** – medic; **Hippocrates** – medic, „*părintele medicinii*").

❖ latini: 6 (**Caesar** – om politic, general, scriitor şi orator; **Catullus** – poet liric; **Cicero** – om politic, orator, filosof şi scriitor; **Propertius** – poet; **Tibullus** – poet; **Vergilius Maro** - poet).

Autori contemporani:

❖ francezi: 5 (**Jacques Cujas** – jurisconsult; **Jacques Dubois** alias **Sylvius** – medic, matematician, umanist, gramatician; **Guillaume Rondelet** – medic; **Jean Tagault** – medic; **André Tiraqueau** – jurisconsult).

❖ italieni: 3 (**Andrea Alciat** – jurisconsult; **Cardano** – matematician, medic şi filosof; **Ficinus Marsilius** - umanist).

❖ portughezi: 1 (**Amatus Lusitanus** – fizician, medic).

❖ germani: 1 (**Francisc Titelmann?**).

Alţi autori: 6 (**Austrius**, **Chalmeteus**, **Donatus Ant.**, **Lancelotto G. P.**, **Peraldus G.**, **Thomas Hibernicus**).

[19] ***Idem***, p. 306-329 şi Albert Flocon, ***op. cit***., p. 208.

[20] Robert Brun, ***Le livre français illustré de la Renaissance***, Paris, Editions A. et J. Picard, 1969, p. 80-81.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Dintre lucrările care ne-au reţinut atenţia în mod deosebit menţionăm:

Aristoteles (savant şi filosof grec, 384-322 a.Chr.);

Ethicorum sive de moribus ad Nicomachum filium libri decem,..., Joachimo Perionio recogniti. Lugduni, Apud Guliel. Rovillium, sub scuto Veneto, 1556, in-8º, 229p+10f Index, legată în piele, cu ornamente, cu închizători metalice, cu însemnări manuscrise; pe pagina de titlu marca tipografică şi deviza *Rem Maximam Sibi Promitit Prudentia* şi însemnarea: *Collegij Claudiop. Soc. Jesu*; cota C50625;

Galenus Claudius (medic grec, 130-200 sau 210 p.Chr.);

In aphorismos Hippocratis commentarii septem, ... Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, sub scuto Veneto, 1554, in-16º, 650p+24f Index+64p, legată în piele, cu ornamente aurii, cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu, cu sublinieri şi însemnări manuscrise în carte; cota R80668.

Hippocrates (medic grec, „părintele medicinii", 460-375 a.Chr.); ***Aphorismi ... interprete Gulielmo Plantio Cenomano***. Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, sub scuto Veneto, 1561, in-16º, 665p+19f Index, legată în pergament, cu însemnări manuscrise pe coperte în interior, cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu, cu însemnări manuscrise şi sublinieri în carte, cu posesorul Joseph Szigeti, 1725, 1 sept pe pagina de titlu; cota U68920. Idem, ediţie 1573; cota R114623.

Caesar Caius Iulius (om politic, general, scriitor şi orator roman, 100 - 44 a.Chr.); ***Commentariorum de bello Gallico libri VII et civili lib III ...*** Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, sub scuto Veneto, 1574, in-8º, 575p., legată în piele albă, cu marca tipografică într-un chenar oval bogat ornamentat şi deviza pe pagina de titlu, cu câteva însemnări manuscrise şi sublinieri în carte; cota C78073.

Catullus Gaius Valerius (poet liric latin, 87-54 a. Chr.); ***Et in eum commentarius M. Antonii Mureti ...*** Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, sub scuto Veneto, 1559, in-8º, 263p., legată în piele, cu ornamente, cu închizători metalice, cu iniţialele S W C şi anul 1564 pe copertă;

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

cu multe însemnări manuscrise pe coperta 1 în interior şi pe prima filă albă; pe pagina de titlu marca tipografică şi deviza; cu însemnarea manuscrisă Collegij Claudiop Societ Jesu; pe prima filă albă: Ex Libris Samuelis Rap?; cota C87876 (colligat).

Cicero Marcus Tullius (om politic, orator, filosof şi scriitor roman, 106-43 a.Chr.); ***Sententiae insigniores, apophthegmata, Parabolae, seu Similia, atque eiusdem aliquot piae Sententiae ...*** Lugduni, Apud Guliel. Rovil., 1564, in-16º, 403p+4f. Index., legată în pergament, cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; cota R80322 (colligat)

Vergilius Maro Publius (poet latin, 70-16 a.Chr.); ***Appendix cum supplemento multorum antehac nuncquam excursorum Poematum veterum Poetarum.*** Josephi Scaligeri ... Commentarij & Castigationes (…). Lugduni, Apud Guliel. Rovillium, 1573, in-8º, 548p+9f Index, legată în pergament, a avut legători din piele; pe pagina de titlu marca tipografică şi deviza; pe pagina de titlu însemnări manuscrise printre care şi *Collegij Soc. Jesu Claud*. 1604; cota C50428.

Cujas Jacques (Cujacius Jacobus) (jurisconsult francez, 1520-1590) ***Paratitla in libros quinquaginta digestorum, seu pandectarum Imperatoris Iustiniani.*** Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, 1587, in-16º, 16f+351p; legată în piele albă fără ornamente, cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; cu însemnarea *Coll. S. P. Claudiop* pe pagina de titlu şi alte însemnări indescifrabile; cota C89175.

Dubois Jacques (Sylvius Jacobus) (umanist francez, matematician, medic renumit, 1478-1555); ***Methodus medicamenta componendi, ...*** Lugduni, Apud Guliel. Rovil., sub scuto Veneto, 1549, in-16º, 680p+19f. Index, legată în piele, cu ornamente, cu închizători metalice intacte, cu anul legăturii (1550) pe copertă; cu marca tipografică cu un singur şarpe şi deviza pe pagina de titlu; pe pagina de titlu apare posesorul: Laur. Dalnakj; cu însemnări manuscrise şi sublinieri în carte; cota U63684 (colligat).

Rondelet Guillaume (medic francez, 1507-1566); ***Methodus curandorum omnium morborum corporis humani in tres libros distincta. ~ Eiusdem De diagnoscendis morbis. De Febribus. De Morbo Italico. De Internis & Externis. De Pharmacopolarum officina. De Fucis. Omnia nunc in lucem castigatis edita***. Lugduni, Apud Guliel.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Rovillium, sub scuto Veneto, 1575, in-8º, 8f+1277p; legată în pergament, fără ornamente; pe coperta întâi, în interior: Ex Libris Ioannes Fridericus Güntter de Sternegg; cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; cu posesorul, Nicolaiy Hotzaiy ? pe pagina de titlu; cu câteva sublinieri în carte; cota U64254.

Tagault Jean (medic francez, a predat chirurgia, decan al Facultăţii de medicină din Paris, ?-1546); ***De chirurgica Institutione libri quinque. His accessit sextus liber de Materia chirurgica authore Jacobo Hollerio Stampano, medico Parisiensi***. Lugduni, Apud Guliel. Rovillium, sub scuto Veneto, 1560, in-8º, 8f+487p+Index, legată în piele, cu medalioane aurii pe coperte, a avut legături din piele; cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; cu posesorul: Valentinj Radecij Gedanem (numele este tăiat cu cerneală neagră); cu sublinieri şi însemnări manuscrise în carte, cu desene de instrumente medicale; cota U63045 (colligat).

Tiraqueau André (jurisconsult francez, 1460-1538); ***Commentarii de nobilitate et iure primigeniorum. Tertia hac editione recogniti.*** Lugduni, Apud Guliel. Rovillium, 1559, in-folio, 24f+567p+412p+14f, legată în piele cu ornamente; a avut închizători metalice; cu o pagină de titlu ornamentată în mod deosebit (este o altă pagină de titlu, deosebită faţă de celelalte tipărituri ale lui Rovillium); pe pagina de titlu însemnarea: *Catalogo Collegij Sochs Jesu*; cu portretul lui Tiraqueau pe verso-ul paginii de titlu; cota R114150.

Alciati Andrea (jurisconsult italian, 1492-1550); ***Omnia emblemata*** ... Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, sub scuto Veneto, 1566, in-16º, 260(-269)p, legată în piele maro cu ornamente; cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; pe coperta întâi posesorul: F S B şi anul legăturii 1571 sau 1574 ?; cu multe desene fin executate; cota C59281 (colligat).

Emblemata ... Lugduni, Apud Gulielmum Rovill., 1566, in-8º, 226p+5p. Index, legată în piele cu ornamente, cu medalioane, cu iniţialele G T E şi anul legăturii 1577 pe coperta întâi; cu multe file albe, nenumerotate, intercalate (cu însemnări manuscrise în limba latină şi desene cu cerneală neagră); la sfârşitul cărţii file albe cu însemnări manuscrise în limba latină şi maghiară şi desene cu cerneală neagră; desenele din carte sunt executate de mână, cu multă fineţe; multe însemnări manuscrise pe primele două file albe *(Paulus Eberus Pastor Ecclesiae Witebergensis);* pe pagina de titlu însemnarea manuscrisă: *Valentinij Radecij Gedanensis Aº*

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

1608 şi însemnarea *Collegij Claudiopolit. Domus Monosthol. Soc. Jesu 1701*; pagina de titlu ornamentată în mod deosebit; în carte apar şi alţi posibili posesori, cum ar fi: Est Martini Miskota sau Miskolci şi Vuolfgangus Schleiser Senim...3 Decemb. 1567; cota C56186.

Cardano Girolamon (matematician, medic şi filosof renascentist italian, 1501-1576); ***De subtilitate libri XXI. Nunc demum ab ipso autore recogniti, atque perfecti.*** Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, 1559, in-8º, 718p+27f. Index, legată în piele albă, fără ornamente, cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; pe pagina de titlu posesorul: Mics A. Ajtai ?; cu desene în carte; cota U63717.

Idem, legată în piele, cu ornamente, cu iniţialele E S şi 1564 pe coperta întâi; cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; pe pagina de titlu trei posesori; cu sublinieri şi însemnări manuscrise în carte; cota C54161.

Amatus Lusitanus (fizician şi medic portughez, 1510-1568); ***Centurie duae, quinta et sexta (...).*** Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, sub scuto Veneto, 1564, in-16º, 647(-650)p+15f. Index, legată în piele albă, cu marca tipografică şi deviza pe pagina de titlu; cu posesorul: Thomae Iklodi? pe pagina de titlu; cu multe însemnări manuscrise pe coperte în interior şi în carte; cota U63989 (colligat).

Centuriae duae, tertia et quarta. Lugduni, Apud Gulielmum Rovillium, sub scuto Veneto, 1565, in-16º, 647p+82p Index, cota U63138

Centuria septimo. Lugduni, Apud Guliel. Rovillium, sub scuto Veneto, 1570, in-16º, 332(-334)p+9f. Index, cota U63990 (colligat).[21]

Antoine Vincent (Vincentius) face parte dintr-o familie vestită de tipografi lyonezi. Tatăl lui, Simon Vincent, a tipărit la Lyon între 1508-1528 (el s-a remarcat şi prin faptul că a făcut parte din prima Companie a librarilor lyonezi; a fost o personalitate de marcă a municipalităţii; s-a preocupat de explorarea şi exploatarea pieţelor externe pentru vânzarea cărţilor). Modesta familie Vincent a început să prospere din momentul în care un membru al familiei a fabricat cerneală pentru tipar, iar Simon s-a lansat în editarea cărţilor.[22]

[21] Vezi şi Elena Damian, ***Guillaume Rouille – tipograf***, în ***Biblioteca şi cercetarea***, XXIII, 2002, Cluj-Napoca, p. 44-56.

[22] ***Histoire de l'édition française, op. cit***., p. 304.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Jacques Vincent, un alt membru al familiei a fost traducător, lucrările sale în limba franceză fiind tipărite la Lyon şi Paris între 1549-1553.

Antoine Vincent, fiul lui Simon, era considerat între anii 1536-1539 ca fiind cel mai bogat vânzător librar din Lyon. În anul 1540 s-a asociat cu tipograful Jean Frellon, din colaborarea lor rezultând multe cărţi în limba latină, lucrări medicale şi texte clasice în special. El şi-a desfăşurat activitatea de editor şi tipograf între anii 1541-1567 la Lyon, mai ales, dar şi la Geneva. Lucrările editate de el sunt din domeniul juridic, medical, clasic şi religios, limba latină, lucrări sobre, rareori ilustrate. El a avut legături cu vreo 10 ateliere diferite, pentru a reuşi să tipărească lucrări numeroase în timp cât mai scurt. Editorul şi comerciantul ajunge la o situaţie materială foarte prosperă care îi permite să aibă şi alte afaceri.

Antoine Vincent, împreună cu Laurent de Normandie şi fraţii Jean şi François Frellon, au depus o activitate neobosită în sprijinul Reformei. Punctul culminant al propagandei religioase prin carte o constituie lansarea pe piaţă a Psalmilor lui Clément Marot şi Théodore de Bèze, în 1562. Antoine Vincent, unul dintre cei mai bogaţi negustori din Lyon, care din 1559 locuia la Geneva, a obţinut prin grija lui Théodore de Bèze un certificat din partea Sorbonei şi un privilegiu regal, în numele fiului său, Antoine II; el stabilise un contract cu 19 librari parizieni (în 1562) pentru editarea Psalmilor şi, în acelaşi timp, Vincent tipărea o primă ediţie a acestora la Jean de Tournes, amicul său, la Lyon. Presele din Geneva au tipărit „*pentru Antoine Vincent*" numeroase ediţii. Antoine Vincent şi Laurent de Normandie au deţinut controlul asupra traficului cu cartea reformată. Ambiţia lui Vincent a fost de a da fiecărui protestant francez un exemplar din Psalmi.

Tipograful lyonez a prevăzut în contractele sale, pentru prima oară, „*drepturi de autori*", în sensul modern al termenului. O parte din sumă va fi utilizată „pentru cei săraci".

Ca editor comercial, el a apelat la numeroşi tipografi, dintre care Symphorien Barbier este colaboratorul său între anii 1558-1564.

Despre un alt membru al familiei Vincent, Barthélemy, se ştiu mai puţine lucruri; a tipărit şi el la Lyon între 1568-1593.

Antoine Vincent este prezent în colecţiile bibliotecii noastre cu 12 autori în 19 ediţii, 19 exemplare.

Autori latini: 4 (Cicero, Dionysius, Terentius, Iustinian I);

Autori greci: 2 (Aristotel, Diogenes Laertios);

Autori evrei: 1 (Josephus Flavius);

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Autori germani: 1 (Boemus);
Autori flamanzi: 1 (Ringelbergius);
Alţi autori: 3 (Lycosthenes, Titelmann, Victoriis).
Dintre ediţiile mai deosebite menţionăm:

Cicero, Marcus Tullius (om politic, orator, filosof şi scriitor roman, 106-43 a.Chr.);

Orationum volumen III... Lugduni, Apud Antonium Vincentius (Excudebat Symphorianus Barbierus), 1560, in-8º, 520 p., legată în piele, cu ornamente, cu medalioane pe coperte; pe coperta 1 iniţialele: *C.V.V.* şi anul legăturii, *1564*; cu marca tipografică pe pagina de titlu şi multe însemnări manuscrise. (R 80180)

Iustinianus I (482-565, împărat bizantin (527-565); a urmărit restaurarea fostului Imperiu Roman)

Institutiones iuris civilis... Lugduni, Apud Antonium Vincentius (Excudebat Symphorianus Barbierus), 1557, in-8º, 688 p., legată în piele, cu ornamente foarte frumoase, cu iniţialele *N.V.S.* şi anul *1578* pe coperta 1, cu marca tipografică pe pagina de titlu, cu numeroase însemnări manuscrise. (C 59470)

Aristoteles (savant şi filosof grec, 384-322 a.Chr.);

De anima libri tres. Lugduni, Apud Antonium Vincentius, 1558, in-8º, 106 p., legată în piele neagră cu ornamente simple aurii, cu medalioane pe coperte, cu iniţialele *D.S.C.* şi anul *1578* pe coperta 1, cu marca tipografică pe pagina de titlu, cu multe însemnări manuscrise şi sublinieri în carte cu cerneală roşie şi neagră. (coll. R 95100-95105, R 95104)

Josephus Flavius (istoric evreu, 37?-100 p.Chr.);

Operum tomus primus. Decem priores Antiquitatum Iudaicarum libros complectens. Sigismundo Gelenio interprete. Lugduni, Apud Antonium Vincentium, 1557, in-16º, 695 p., legată în piele, cu ornamente, cu *S.H.D.* şi *1562* pe coperta 1, cu marca tipografică pe pagina de titlu, cu însemnări manuscrise. (U 64064)

Operum tomus secundus. Decem priores Antiquitatum Iudaicarum libros complectens. Sigismundo Gelenio interprete. Lugduni, Apud Antonium Vincentium, 1557, in-16º, 728 p., legată în piele, cu ornamente, a avut închizători metalice, cu *F.D.B.* şi *1567* pe coperta 1, cu marca tipografică pe pagina de titlu. (C 90909)

Ringelbergius, Joachimus Fortius (umanist flamand, 1499?-1536);

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Opera. Lugduni, Apud Antonium Vincentium, 1556, in-8º, 564 p., legată în piele, cu ornamente, a avut închizători metalice, cu anul legăturii *1558* pe coperta 1, cu sublinieri şi însemnări manuscrise în carte. (C 51962)

Mai menţionăm ediţia: **Besson Jacques** (inginer şi matematician francez, 1540-1576); ***Teatrum instrumentorum et machinarum. Cum Franc. Beroaldi Figurarum declaratione demonstrativa.*** Lugduni, Apud Barth. Vincentium, 1578, in folio, 11 f + 60 f planşe – desene, legată în pergament, cu pagina de titlu foarte frumos ornamentată. (R85011)

În concluzie, colecţia de carte lyoneză, bogat reprezentată în biblioteca noastră, poate rivaliza cu cea a lui Stephanus, Elsevier sau Plantin. Punerea în valoare a acestor ediţii deosebite ni se pare o datorie de onoare. Exemplarele sunt bine păstrate, aproape toate fiind legate în piele sau pergament; ele au aparţinut unor intelectuali de marcă din Transilvania, între care îi amintim pe Timotei Cipariu, familia Teleki şi Michael Szigetti.

16th Century Typographs from Lyon Represented in the Collections of the Academy's Library from Cluj Napoca

Abstract

1445 – a moment that indicates a sudden change in the cultural evolution and developement of book diffusion. In the middle of the 16th century, at Mainz, was created the first printing house from Europe. During five decades, the number of such „printing houses" became larger and larger – there were over 250 offices in the second half of the 15th century.

Lyon is considered to be one of the most important typographical centers from Europe. It was establish in 1473 and became famous all over the world because of the distinctive artistic value of its printed works. Besides, there were arround 50 offices in this town and they were all developping in a specific way, with no kind of forbiddennes.

During the 16th century, many famous typographs have worked at Lyon: **Barthélemy Buyer**, who's name is connected with the first steps of french typography; **Martin Husz** – who realized the first illustrated book from France; **Johann Trechsel** – a very educated and inventive person; **Josse Bade; Sebastian Gryphe** etc.

The works of all those typographs can be found at Cluj Napoca, at the Academy's Library. Thus, **Sebastian Gryphe** is represented by 69 of

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

his printed works; there are the texts of some famous authors, such as: Macrobius Ambrosius, Cicero, Titus Livius, Sallustius Caius Crispus etc. His son, **Antoine Gryphe** is also represented by his work: 13 copies from Cicero, Iacopo Sannazaro, Vergilius Polidorus etc. **Jean de Tournes** is famous for the elegance of the letters used for printing, for the truthfulness of the information transmitted. There are 25 copies of his works that can be admired at Cluj Napoca along with those printed by his son, **Jean II de Tournes**.

There are many typographs, and booksellers at the same time, in the 16th century. Some of them are also represented at Cluj; **Guillaume Rouille (Rovilius**), who's belief was that „*typography does not mean a job, but an art*" – 39 copies; **Antoine Vincent (Vincentius**), one of the richest booksellers at the middle of the 16th century – 19 copies.

The books printed at Lyon are properly represented at Cluj Napoca; their value does not consist only in their age, but also because of their ex-owners, some of the most important cultural personalities from Transylvania.

BDD-A19228 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)